

också L 37 Över Grans kyrka (**amikr**). Utanför Uppland äro beläggen få: Ög 118 (**emikr**), L 1374 Näs kyrka, Vgl (**h - min -**), T 43 Särestads kyrka, Vgl (**... mika**). Lundgren upptager dels ett *Hæming* (*Heming*), dels ett *Hæmming*, båda med många medeltida belägg; det förra säges vara »rätt vanligt», det senare »vanligt». Från Danmark finnas inga belägg i runinskrifter. Men i västnordiska källor omtalas flera danskar från vikingatiden med detta namn. Det förekommer också hos Adam av Bremen (som namn på en dansk konung under 800-talet), hos Saxo och i danska medeltidsurkunder (se *DGP*). Från Island finnas endast några få och sena fall. I Norge är det tämligen vanligt under den senare medeltiden. Enligt Lind är det sannolikt infört från Sverige och Danmark. Namnet är troligen från början ett tillnamn, identiskt med appellativet fno. *hemingr*, *hōmunga* 'skindet af foden på et firføddet dyr' (Hertzberg), av isl. *hōm*, f. 'låret på ett djur' (mlt. *hamme*, eng. *ham*). I Harald hårdrådes saga i Flateyjarbók förekommer en berättelse (*þáttr*) om Hemingr Aslaksson i Torgar, Helgeland. Efter gudstjänstens slut trädde Hemingr fram för konungen och hälsade honom. *Konungur tók því vel ok fréttir, hverr hann væri. Hemingr segir honum heiti sitt. »Eigi vildi eg síá þá húð, er þú ert einn hemingr af», segir konungur. »Eigi er hverr slíkr sem hann er kallaðr.»* Om namnets härledning se F. Detter i *Zeitschrift für deutsches Altertum*, N. F. 24, s. 15 f., M. F. Lundgren, *Fornsvenska personnamn på -ing och -ung* (1886), s. 4.

Om beteckningen **nm** i **henmikr** (**henminkr** U 143) se S. Bugge i *Aarbøger* 1870, s. 194, *Runverser*, s. 126; jfr **hulmnui** Sö 331 m. fl.

102. Viby, Sollentuna sn.

Pl. 65, 66.

Litteratur: B 138, L 391. Joh. Bureus, F a 6 s. 194 n:r 145 (lib. 5, Rhezelius), F a 5 n:r 369, F a 1 s. 83; J. Rhezelius, F a 10: 1 n:r 182; M. Aschaneus, F b 18 s. 45, F b 19 bl. 3; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 257 f.; U. von Troil, De runarum in Svecia antiquitate (Diss. Ups., pres. J. Ihre, 1769); J. Appelblad i K. Vitterhetsacademiens handlingar 4 (1783), s. 48 f.; Svenska Parnassen 1784, s. 108; J. Liljegren, Runlära (1832), s. 103; U. W. Dieterich, Runen-Sprachschatz (1844), s. 234 f.; C. C. Rafn, Nordiske Runemindesmærker (1856), s. 77; UFT h. 2 (1872), s. 59; G. Stephens, ONRM 2, s. 616; E. Brate och S. Bugge, Runverser (ATS 10: 1), s. 81 f.; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 122; A. Kock i ANF 39 (1923), s. 131 f.; Dagens Nyheter 12/9 1924; Fornminnesinventeringen för Sollentuna: fornlämning n:r 49, med karta av G. A. Hellman 1929 (ATA); N. Göransson och M. Svensén, Vår hemsocken Sollentuna (1931), s. 41; A. Wenning, Studier över ordföljden i fornsvenskan (1930), s. 7 f.; C. Larsson, Ordföljdsstudier (1931), s. 34; G. Leijström, Den obestämda artikeln (1934), s. 150 f.; W. Åkerlund i ANF 51 (1935), s. 207.

Äldre avbildningar: Rhezelius a. a.; Aschaneus a. a.; Leitz och Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 138).

Ristningen finnes på en berghäll omkring 750 m. SSÖ om Viby gård och 15 m. V om vägen Viby—Rävgärdet. Platsen är utmärkt på kartan i *Vår hemsocken Sollentuna*. 25 m. V om ristningen börjar ett gravfält, som sträcker sig omkring 50 m. västerut och består av rösen och stensättningar.

Ristningen fanns enligt Aschaneus »vti Witeby Tädh på R-hällen widh Allmenne stenbron. Versus Borealem», (F b 18), »i Wideby tädh . . . vid stenbron, ofuan för Rafualström», enligt Rhezelius »i Berget widh Widheby tä», »i Witheby Tädh». Bureus (F a 5) kallar den »Witeby R-häll». På en liten (mellan bl. 151 och bl. 152) inklistrad lapp finnes följande anteckning av Bureus: »1640. Knut Kurk refererade i Loccenii gestebod 30 nov. at en Runehäll fins i Soltuna Sokn vid Wijby Runor i berge.» — *Ransakningarna*: »Emellan Vijby och Räfgiärde finnes och en Runnahäl.» Peringskiöld: »Wijby Runehäll i Sältuna sochn»; likaså i *Bautil*. — Sedan slutet av 1600-talet finnas inga underrättelser om ristningen; den finnes icke upptagen i Celsius', Dybecks eller Brates samlingar. Tydligen har den blivit överhöljd av mossa och bortglömd. Av en händelse återfanns den år 1924.

Ristningen har huggits in på en naturlig, av istidsglaciären slätslipad yta av berghällen. Den är något kupig och sluttar mot norr. Ytan är full av räfflor och sprickor. Själva bergarten är strimmig och ojämn; på flera ställen finnas inslag av hård, kristallisk kvarts. Där har det tydligen varit mycket svårt att hugga tydliga linjer. Ristningen är därför delvis synnerligen svårläst. Särskilt gäller detta om runslingan upptill på v. sidan. Linjerna äro alltigenom grunda, vilket delvis kan bero på senare nötning och vittring. Ristningens längd 2,35 m., bredd 1,80 m.

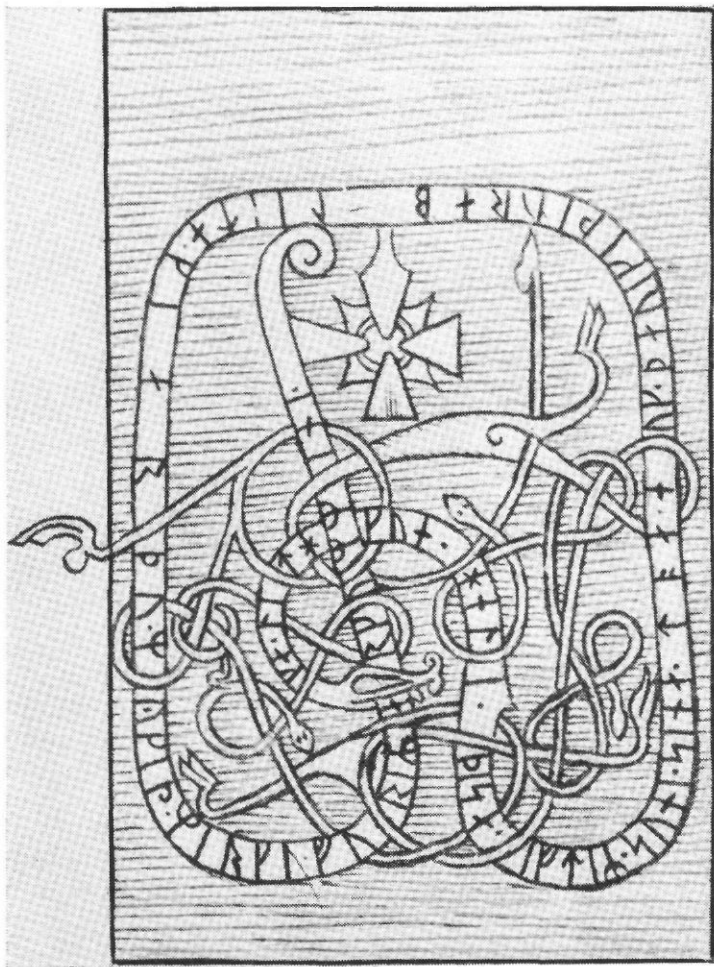

Fig. 86. U 102. Viby, Sollentuna sn.
Efter teckning av Rhezelius.

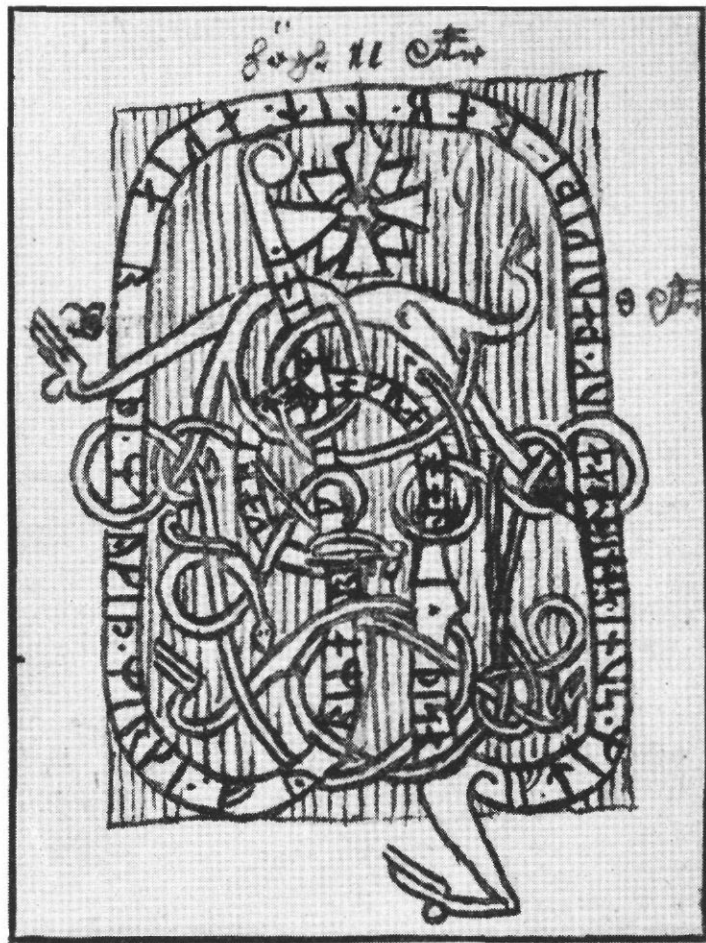

Fig. 87. U 102. Viby, Sollentuna sn.
Efter teckning av Aschaneus.

Inskrift:

kalit hkua heli pisa iftir · suni sina toa · auk pau ikipora · br- aina kiarpu mukit mirki furir
5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65 70

arkum mani

75 80

[Kali] let haggva hælli þessa æftir syni sina tva, ok þau Ingipora [bro] æina giærðu, mykit mærkir fyrir [m]argum(?) manni.

»Kale lät hugga denna häll efter sina två söner, och han och Ingetora gjorde en bro, ett stort minnesmärke inför många män.»

Till läsningen: 1 **k** är inskriftens första runa. Om framför densamma något hade varit ristat, skulle ovillkorligen spår därav ha funnits, ty ytan är här väl bevarad. En grund fördjupning finnes, som möjligen kan ha varit ett sk, men det är ovisst, huruvida den är huggen. Mellan den korsande slingan och hst i **k** är avståndet större än mellan de följande runorna. 11 **e** har en bred och tydligt huggen prick; det är säkert stunget. Icke stungna äro 1, 7, 41, 54, 62, 77 **k**, 4, 15, 18 **i**, 24, 61 **u**. 71 **u** kan möjligen ha varit stunget, men sannolikt är det endast en naturlig fördjupning, icke en huggen punkt. Alla runor från inskriftens början t. o. m.

42 **i** äro fullt säkra, även om de första äro mycket grunda och ett par skadade (23—25 **sun**). 32 **o** är säkert, likaså 33 **a** (icke **h**). Vid 42 **i** börjar ett på kvartskristaller rikt, sprickigt parti av hällen, som otvivelaktigt varit mycket svårt att hugga, liksom det nu gör läsningen oviss. Det räcker till 53 **a**. Det svåraste stycket, mitt för korset upptill, mellan 44 **o** och 45 **r**, har ristaren helt enkelt hoppat över. Möjligen finnas här ett par ornament, men inga runor. Av bst i 43 **p** är endast övre delen synlig, och runan synes ha varit missbildad; **p** är dock sannolikt eller säkert. Av 44 **o** är utom hst endast övre bst fullt säker. Tydliga äro 45—46 **ra** och 47 **b**. Den följande runan är mycket oviss; en hst är dock tydlig; **r** är möjligt, och efter upprepad granskning finner jag det övervägande sannolikt. Det är emellertid ett missbildat **r**, mest liknande ett upp- och nedvänt **f**. Om ristaren sålunda torde ha huggit **r** i stället för **r**, kan det bero på stenyttans beskaffenhet. Ett **r** erbjöd här alltför stora svårigheter. Ett **r** var lättare att anbringa, och han kan därför ha tillgripit detta som nödfallsutväg. Emellertid bör ånyo understrykas, att läsningen **r** ej är absolut viss. Att här en gång kan ha funnits ett **r**, är icke helt uteslutet. Av runan 49 är endast hst säker; den har icke varit **u**, men möjligen **o**; den övre bst kan spåras. Av följande två runor äro huvudstavarna tydliga; 51 har icke haft någon bst och måste ha varit **i**; 50 har sannolikt varit **a** med bst endast på v. sidan av hst, men bst är nu skadad och ytan här förstörd. 52 **n** har bst endast t. h.; runan är fullt säker. 53 **a** har tydlig bst, på båda sidor av hst, och är fullt säker. Läsningen 50—53 **aina** kan ej anses vara fullt säkerställd, men dock mycket sannolik. Med 54 **k** börjar ett för ristning lämpligare parti av bergytan, och alla de följande runorna ända till inskriftens slut äro fullt säkra. Skadade genom sprickor äro dock 60—64 **mukit**. 64 är **t**, icke **p**. 81 **a** har tydlig bst. Mera otydlig, men dock säker, är bst i 82 **n**. Anmärkningsvärt är, att inskriften så gott som helt saknar skilje-tecken. Endast efter 33 **a** synes ett sådant vara ofrånkomligt hugget. Efter 22 **R** och 46 **a** kan det vara naturliga fördjupningar.

Rhezelius: **ka · lit hkua · heli · pisa · iftir · suni · sina · toa · auk · pau ikipiura b - - l - - ta · kiarpu · mykip · mirki · furir arkum mini**. (F a 6 har **hgua**, **fyrir**; intet sk efter **hgua**, **pisa**, **toa**, **auk**, **- - ta**) — Aschaneus: **ka lit hakua heli · pisa iftir · suni · sini taa auk · pau ikipira b · lit · a kiarpi · mykip · mirki · fyrir arkim mini**. — Bureus (F a 5): **... ka · lit · hakua · heli · iftir · suni sina toa euk pauiki · piura blinta · kiarpu · mykip · mirki · fyrir · arfum · mini**. — Hadorph (B 138): **kalit hkua heli pisa iftir suni sina toh · auk pau ikipora bri aina · kiarpu mukip mirki furir arkum mani**. Liljegren gör häri följande ändringar (utmärkta med kursiv): **Ika lit hakva, toa, bru**.

Inskriften innehåller två med *ok* samordnade satser. Koordinationen har fått uttryck även i ordföljden: den första satsen har normal huvudsatsordföljd med predikatet på andra plats, följt av objektet, men i den senare satsen står objektet *bro æina* framför det finita predikats- verbet *giærðu*, som sålunda kommer sist. En sådan variation av ordföljden i två samordnade

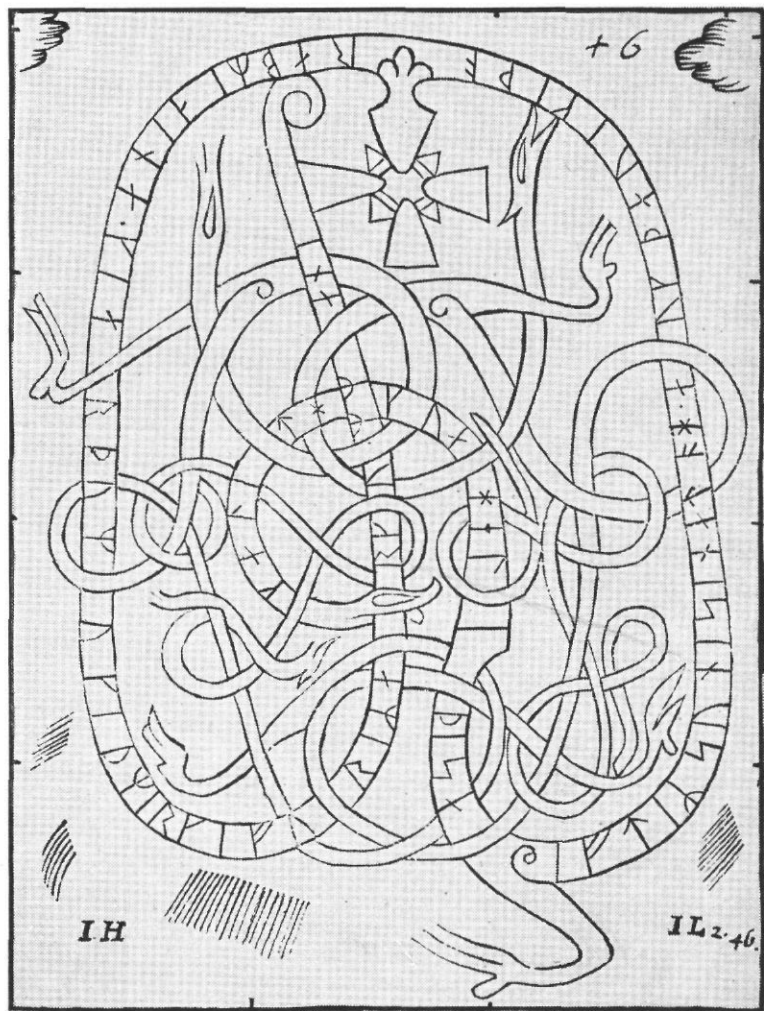

Fig. 88. U 102. Viby, Sollentuna sn. Efter B 138.

satser är icke ovanlig i runinskrifter och landskapslagar (C. Larsson, *Ordföljdsstudier*, s. 34, 45 f., W. Åkerlund i *ANF* 51, 1935, s. 121 f., E. Wessén i *Svenska Landskapslagar* 2: Dala-lagen, s. 11). Den är helt visst ett uttryck för sambandet de båda satserna emellan.

Subjekt i den senare satsen är *þau Ingiþora*, d. v. s. Ingetora jämte en man. Då denne förutsättes vara känd, ligger det onekligen närmast till hands att söka hans namn i den föregående satsen. Rafn läser helt enkelt *Ingi*, vilket emellertid är epigrafiskt omöjligt; den andra runan är ett tydligt **a**. Peringskiöld tolkar inskriftens början så: »Kalle lät uthugga detta hellebärg ...»; han läser nämligen **kal lit**. Även Bugge vill upplösa runföljden **kalit** i **ka[li] lit** eller **ka[l] lit**; genom att läsa runorna **li** eller runan **l** två gånger får man alltså fram ett mansnamn *Kali* (*Kalli*, *Galli*) eller *Kal*. Bugge hänvisar som en parallell med samma förkortade skrivsätt till D 2: 118 Väsby, Ösby-Garns sn **alit raisa** »Alle lät resa». Konsekvens får man ingalunda förutsätta hos en runristare. Att inskriftens slut har **arkum mani** med **m** upprepat, ehuru utan skiljetecken mellan de båda orden, är alltså icke någon invändning mot uppfattningen av **kalit** som **ka[li] lit**. Till Bugges förslag ha Axel Kock och Brate anslutit sig. Brate översätter (*Svenska runristare*, s. 122) inskriftens förra del sålunda: »Kal(e) lät hugga denna häll efter sina två söner, och Ingetora och hennes man gjorde en bro.»¹

Uttrycket *þau Ingiþora* får på detta sätt en fullt klar innebörd. Uppdelningen på två satser beror snarast på en otymplighet i formuleringen: först har fadern ensam blivit nämnd, och hustruns namn har lagts till senare, i den andra satsen, ehuru de givetvis båda borde tänkas som subjekt i båda satserna. Inskriftens mening torde alltså ha varit: Kale och Ingetora de läto hugga denna häll och gjorde en bro efter sina två söner. Namnen på dessa har ristaren försummat att meddela.

En betänklighet med denna tolkning är emellertid, att ett mansnamn **kali** eller **kal** är så sällsynt. Det finns överhuvud taget icke belagt i uppländska inskrifter. **kali** förekommer i två västgötska inskrifter (Vg 73, L 1347 Synnerby kyrka, Vg 22, L 1581 Häggesläds kyrka), två småländska (Sm 11 och 16) och en jylländsk (Giver, Aalborg Amt). I medeltida svenska urkunder förekommer *Kali* (latiniserat *Kalo*) möjligen 1 g. (*SD* 3, s. 91, Harbo sn, Uppl., 1312), *Kalle* (möjligen för *Karle*) och *Galle* vardera ett par gånger, det sista därjämte såsom tillnamn; även av *Kal* (latiniserat *Calus*) finns ett enstaka belägg (Lundgren). Från danskt språkområde äro *Kali* och *Kalle* belagda vardera ett par gånger; *Galle* endast som tillnamn (Nielsen). Bäst styrkt är namnet *Kali* från Norge och Island (Lind). Den kände orknöjarlen *Rognvaldr Kali* på 1100-talet hette ursprungligen *Kali* och antog som jarl namnet *Rognvaldr* (*Orkneyinga saga*, s. 154); han var sonson till *Kali Sæbiarnarson* från Agder i Norge. Förmodligen är *Kali* ursprungligen ett tillnamn, 'han som fryser, den frusne' (till verbet isl. *kala*). Ett mansnamn **kal** förekommer på runstenen från Berezanj (*Fornvännen* 1914, s. 44 f.), möjligen felristning för **karl**.

Man har även läst det första namnet **ika**, d. v. s. *Inga*, varvid man supplerat **i** från ett runslingan korsande ornament. Så redan Liljegren och efter honom *UFT*, Brate (i *Runverser*) m. fl. Epigrafiskt sett förefaller denna läsning föga sannolik. Det finns gott om utrymme för en runa framför **k**. Att ristaren då skulle ha låtit just den första runan i inskriften sammanfalla med en ornamentslinje är knappast troligt. Vidare gör denna läsning faktiskt inskriften i sin helhet ytterst svårbegriplig. Brate översätter: »Inga lät hugga denna häll efter sina två söner, och Ingetora jemte sin man gjorde en bro.» Inga måste tänkas vara änka, eftersom hon ensam har låtit hugga hällen efter sina söner. Men vem är då Ingetora? Måhända kunde hon vara en dotter till Inga, en syster till de båda männen, till vilkas minne hällen är ristad. Egenomligt vore då, att endast två kvinnonamn förekomma i inskriften, däremot varken namnen på

¹ Axel Kock (*ANF* 39, s. 138): »Kali lät hugga dessa hällar efter sina söner, och han (= Kali) och Ingetora gjorde ensamma en bro.» Orden »dessa hällar» bero tydligen på ett förbiseende. Kock anmärker emellertid, att »den ena av hällarna synes nu vara förlorad».

Ingas söner eller namnet på Ingetoras man. Kock har märkt svårigheten, och han framkastar den möjligheten, att Inga och Ingetora skulle vara samma person, »så att *Inga* är ett kortnamn för *Ingifora*». Formellt sett vore väl detta möjligt. Men då blir Inga-Ingetora nämnd två gånger i inskriften, men hennes man icke alls; hans tillvaro blir blott antydd genom det neutrala pronomenet *pau*.

Språkhistoriskt intressant är uttrycket **bro aina kiarpu** 'de gjorde en bro'. Det är ett bruk av räkneordet 'en', som är utan motstycke i runinskrifterna. Bugge anmärker, att »Talordet *en* er vel sat til, ikke som Modsætning til at det er to Personer som har ladet Broen gjøre, men i Modsætning til Udsagnet om at Faderen har ladet Stenen hugge 'efter sine to Sønner'». Kock finner denna tolkning osannolik: »De två sönerna omtalas ju i en föregående sats, broen däremot i en annan sats. Det är därför vanskligt förstå, att 'én bro' skulle kunna utgöra en motsats till 'två söner'». Enligt Kock är **aina** icke en form av räkneordet 'en' utan ett oböjligt adjektiv på *-a* (fsv. *ena*) med betydelsen 'ensam': »Ingetora och hennes man gjorde ensamma en bro.» »Inskriften säger alltså, att denna brobyggnad icke företagits av samtliga socknemännen, utan av Ingetora och hennes man ensamma.»

»Man kan häremot invända», skriver Gunnar Leijström, »att om det på en runsten stod, att den och den anlagt en bro, ev. till minne av den och den, var det självklart, att denna bro tillkommit på enskilt initiativ. Att särskilt framhålla detta skulle varit meningslöst. Dylika enskilda brobyggnadsföretag voro ju en vanlig företeelse och omtalas ofta på runstenarna. Däremot saknas det alldeles minnesmärken över ett allmänt sådant. Att ett fsv. oböjl. adjektiv *ena* vore formellt tänkbart, kan nog knappast bestridas. Men fsv. *ena* måste dock vara en relativt ung bildning ... det är inte tilltalande att förutsätta en dylik yngre form på en runristning. Påfallande är också, att **aina** såsom ack. f. sing. av **ain** är kongruent med föregående **bru**, och man vill därför icke utan tvingande skäl föra **aina** till ett annat ord i satsen. Det är emellertid icke nödvändigt att anta varken en räkneordsbetydelse eller ett fsv. adj. *ena*. **aina** kan tänkas ha indefinit betydelse. Man kan måhända invända, att det ej på övriga runstenar finnes något exempel på en sådan användning, och att i isländska *einn* vanligen utelämnas i dylika förbindelser (*gera kirkiu*, *gera bru*) åtminstone i ättesagorna, men i Gutasagan ha vi dock: *gierþu burg aina*.»

Man måste nog ge Leijström rätt i kritiken. Man vinner ingenting genom att antaga ett oböjligt adjektiv *aina*, predikativt hänförande sig till subjektet, då det just är betydelsen 'ensam' som här förefaller osannolik. Hade ristaren avsett denna betydelse, hade han f. ö. säkerligen använt en böjd form av *ainn*, d. v. s. neutr. pl. *ain* (**ain**). Jfr *han × ati × ain × bu × pina* L 496 Snottsta, Markims sn, *ain ati × alan × tabu* U 164 (165, 127) m. fl. **aina** är sålunda ack. sg. fem., attribut till *bro*. Givetvis kan det, såsom Leijström menar, vara ett tidigt exempel på indefinit betydelse. Om också det mera allmänna bruket av 'en' i denna funktion är sent, kan man givetvis vänta sig enstaka tidiga exempel. Men även en räkneordsbetydelse torde icke vara utesluten. I inskrifterna U 101 och 143 talas om byggande av *broar*. På den väg, som gick förbi Viby runhäll, ha sannolikt funnits flera broar över vatten och sankmarker. Inskriften vill kanske ge till känna, att Ingetora och hennes man ha låtit göra en av dessa. De kunna ej göra anspråk på äran av dem alla.

En mycket livlig diskussion har förts om inskriftens sista ord **mukit mirki furia arkum mani**. Det har framför allt gällt innebörden av formen **arkum**. Bureus, som ju hade att utgå från fel läsningen **mini**, vilket han uppfattar som en form av pronomenet 'min', förmodar, att **arkum** är fel för **arfum**; en felläsning av ett **f** som **k** vore ju mycket tänkbar. Han översätter (F a 5) inskriftens senare del: »... in memoriam filiorum suorum Toonis et Deviconis. Diuro cæcus (**piura blinta**) fecit magnum signum pro hæredibus meis.»

Peringskiölds tolkning hör till de mera fantastiska han presterat i rudbeckiansk stil och kan förtjäna anföras i sin helhet: »För den lärde Wårlden framgifwa Wij här en märkwärdig afritning uthaf en Runehäll wid Wijby i Soltuna Sochn, för många hundrade, ja man törs wähl säga några Tusende åhr sedan uthuggen, i denne mynd». Sedan runtexten införts, ges följande översättning: »Kalle lät uthugga detta hellebärg til åminnelse efter två sina Söner, och han sampt Ingethora kallad Brynia, the gjorde mycket stort wapn och Märke för Arkemannen (fecerunt ingens Monumentum pro viro Argonauta)». Härtill ges så följande kommentar: »Om detta Märke fordom warit giort för Orptheo eller Ulysse, då de voro för i landet, kan iag inthet wist säija; hade här stått skrifvit efter Arkemannen, så tordes iag fritt säija at det warit inrättat efter Elpenor som war en ibland Arkemännen Argonautis och här på wår gamla Oggis ö olyckeligen dödde, i hög sattes och med en Grafsten behedrades.» Elpenor var enligt Homeros en av Odyssevs' kamrater, som dog av en olyckshändelse på Kirkes ö. I underjorden mötte Odyssevs hans skugga, som rolös irrade omkring, emedan hans kropp icke hade begravts. Då Odyssevs kom tillbaka till Kirkes ö, lät han ombesörja detta. — Alldeles oberoende av denna, men i sitt slag lika fantastisk, är den översättning, som Johan Göransson ger i inledningen till *Bautil*: »Ga lät hacka häll denna efter söner sina två och Davigidor efter Aina gjorde mycket märke efter de män, som voro i Arken».

För en följande, mera kritisk tid kom denna tolkning att te sig som det mest löjeväckande utslag av rudbeckianernas fantasti: »Man skulle, efter denna tydning, snart kunna falla på de tankarna, at både Folk, Runor, Stenhuggare, ja, sielfva Göthiska språket på en gång omedelbarligen ifrån Arken landstigit här i norden, om icke den sista omständigheten i synnerhet, jag menar Hebräiska och Göthiska språkens så hastiga och onaturliga förväxling, gjorde saken på en gång både löjelig, orimlig och platt omöjelig. Det fordras emellertid en stark fördom för Noachiska besöket, at kunna tilskapa Arka-män af *Arkum mani*, som rent af betyder en arg och elak karl, och at icke snarare anse hela slutmeningen för et infall af Runaristaren, som tykt, at minnesvården var något för stor och vacker, för en, i hans tanke, så elak menniska» (J. Appelblad).

De författare, som under 1800-talet ha sysslat med inskriften, ha i allmänhet fattat **arkum** såsom hörande till adjektivet isl. *argr*, fsv. *argher*. Detta stöter emellertid — såsom de själva merendels ha framhållit — på den stora svårigheten, att detta adjektiv har en i hög grad nedsettande betydelse. Isl. *argr* betyder 'omanlig, käringaktig, feg, hängiven åt trolldom, ond, usel', fsv. *argher* 'feg, ond, usel, dålig'.¹ Den nutida betydelsen av *arg* 'vred, ilsken' är sen och belagd först från senare hälften av 1600-talet; troligen har den först utvecklats sig hos verbet *arghas*, egentl. 'göra sig ond, bli dålig', varav (redan i fsv.) 'förargas, bli förtörnad, taga anstöt', *förarghas* 'bli förtörnad' (1526), och från verbet överförts till adjektivet. I varje fall torde man icke kunna räkna med den för runsvensk tid.

»*Arkr*, arg (Isl. håglös), synes wäl wara mindre hedrande», säger Liljegren, »och i synnerhet minst wäntadt af en moder på sina barns minnesvård, men som det äfwen kunde utmärka den harm och wrede, hwilken wisas mot en fiende i krig ... bör det tolkas med mod, stolthet, hwarföre **mukip mirki furia arkum mani**, stort märke för arg man, icke inneburit något menligt, utan i det närmaste welat säga: ett stolt märke för en stolt man». — Dieterich: »ein grosses Denkmal für einen strengen Mann». — Rafn: »et stort Mindesmärke for en (stridbar) Mand ... Betydningen af **argum** her er tvivlsom». — Stephens: »a great mark for an arg man (? a mighty hero) ... *argr* 'strong, firm, gallant, bold, daring, irresistible'». — *UFT*: »För modlös(?) man ett stort minnesmärke».

Brate (*Runverser*) översätter: »En stor minnesvård för hvar dålig man». Han menar, att denna betydelse av *argr* här vore möjlig, »om man finge i uttrycket inlägga den meningen, att

¹ Om betydelsen av isl. *argr* se N. Beckman i *Nordisk Tidskrift för Filologi*, 4. Række, 9, s. 103 f.; E. Noreen, *Studier i fornvästnordisk diktning* 2 (1922), s. 40 f.; I. Lindquist, *Galdrar* (1923), s. 175 f.

vården, rest öfver den förträfflige döde, skulle inför hvarje dålig man framhålla den hånsofnes lifsgerning, som ett efterföljansvärdt exempel. Endast så synes det mig vara möjligt att försvara förekomsten af **arkum**. Helst skulle jag dock vilja antaga, att **arkum** ej hör till adj. *argr*, hvars betydelse blott nödtvunget passar, ty prof. Bugges tydning härnedan tilltalar mig ej mera än min egen. Att finna det rätta är svårt.» En god mening skulle man få, tillägger Brate, om man finge antaga, att **arkum** är fel för ***arþum** av adj. *harðr* 'hård'.

Bugge hänvisar till L 483 Skånela kyrka **mirki+mukit iftir×man kupan** och antager, att man i analogi därmed måste förmoda, »at det af **furir** styrede Ord betegner den eller dem, til hvis Minde Mindesmærket er sat ... Ved den almindelig antagne Læsemaade **mani** maatte derfor, efter mit Skjøn **arkum argum** være et rosende Epitheton.» Betydelsen av isl. *argr* gör det omöjligt i detta sammanhang. »En anden Betænkelighed ved den nævnte Forklaring er den, at Entalsformen **arkum mani**, *argum manni*, er besynderlig, naar det i Forveien har været sagt, at en af Forældrene har ladet Stenen hugge **iftir suni sina toa** (eller **toh**), 'efter sine to Sønner'.» Bugge upptager (efter Stephens) den äldre läsningen **mini**; han förstår det som *minni* 'mindre', neutr. pl. Alltså: »et stort mærke; for daadløse Mænd (sættes) mindre (Mærker)».

Om det sista förslaget anmärker Kock med rätta, att det vore »påfallande, om enligt inskriften 'de dådlösa männen' skulle få mindre monument; de borde väl icke få något monument alls». F. ö. torde det vara ganska säkert, att *Bautils* läsning **mani** är den riktiga; 'man' är just det ord, som väntas i inskriftens slut. Däremot är det icke tänkbart, att ristaren skulle ha använt ordet *argr*, som i fornspråket angav de för en man allra mest föraktliga egenskaper. »Kock vill i **arkum** återfinna adjektivet isl. *qrðigr* (*qrðugr*), som bl. a. betyder 'käck, modig'. »Inskriftens slutord *mykið mærki fyrir ar(ð)ghum manni* betyda alltså 'ett stort minnesmärke för en käck man'.» Som ett alternativ framhåller Kock, att **arkum** kunde vara en form av ett adj. **arigr* 'till åren kommen, myndig' (jfr ffris. *ierech*, mlt. *jarich* 'volljährig, mündig'). Ingetoras man har, medan han ännu levde, jämte sin hustru låtit göra en bro, »ett stort minnesmärke» för sig själv.

Även i sin senaste behandling av inskriften (i *Svenska runristare*) antager Brate, att läsningen är felaktig. Nu förmodar han, att **r** i **arkum** står för **u** och att sista runan varit **a**, sålunda att inskriften bör läsas: **aukum mana augum manna**. Och han översätter: »ett stort minnesmärke inför människornas ögon».

Till sist bör nämnas, att vid inskriftens behandling i Nordiska seminariet i Stockholm 1934 fil. mag. Sven Jansson framställde förslaget att i **arkum** se en form av det från svenska dialekter (speciellt sydliga) välkända adjektivet *hörk(er)*, *hark* 'frisk, rask, duktig', med det från runinskrifter i dessa trakter av Uppland välkända bortfallet av uddljudande *h*.

Bugge och Kock ha båda fäst uppmärksamheten vid det likartade uttryck, som förekommer i en inskrift vid Skånela kyrka (L 483): **mirki+mukit iftir×man kupan**. Saken har observerats redan av Peringskiöld, som dessutom påpekar likheten i de båda ristningarnas ornamentik och antager, att de äro utförda av samme ristare. Märkligt nog har man emellertid förbisett en viktig och enligt min mening för tolkningen avgörande olikhet mellan de båda uttrycken, nämligen bruket av preposition. **furir** kan icke betyda detsamma som **iftir**. Endast Brate har översatt **furir** riktigt: 'inför'. Likaså har Brate enligt min mening rätt i att inskriften måste innehålla ett ristningsfel, ehuru intetdera av de båda förslag han framställt är sannolikt.

För emenderingen [**m**]**arkum mani** tala flera omständigheter. Den är för det första epigrafiskt synnerligen lättbegriplig. Ristaren har i hastigheten uppfattat den föregående **ṛ**-runan som ett **m** — han har sett den upp och ned — och därför trott, att han redan hade ristat det uddljudande **m** i *margum*. Vidare har inskriftens sista del metrisk form — såsom Brate och Bugge framhållit — och utgör ett verspar:

